

นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา

Innovation in Mediation of the Conciliator in Court of Justice in Regarding to Buddhist Psychology

ชಾಯะ มั่นทนajar¹, เมธาวี อุดมธรรมานุภาพ² และ สุวัฒน์ รักขันโท³

Chaya Mantanajaru, Maytawee Udomtamanupab, and

Suwatsan Ragkhanto

(lek.ch4@hotmail.com, laocup@gmail.com, และ

noonsuwat@gmail.com)

Received: October 13, 2020

Revised: October 27, 2020

Accepted: October 27, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เพื่อวิเคราะห์รูปแบบไกล่เกลี่ยความขัดแย้งในปัจจุบัน ศึกษาหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการไกล่เกลี่ย และเพื่อนำเสนอนวัตกรรมการไกล่เกลี่ยฯ แนวพุทธจิตวิทยา การศึกษาในครั้งนี้ เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบลงภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรม นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านจิตวิทยา รวมจำนวน 17 ท่าน ลงพื้นที่เก็บข้อมูล ณ ศาลยุติธรรมภาค 1 โดยจะใช้ระยะเวลา 12 เดือนในการศึกษา (มกราคม – ธันวาคม พ.ศ.2563) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค QDAT Knowledge : 6'C เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้ เพื่อหาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากลักษณะหรือบริบทโดยทั่วไป ไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้น ๆ ในเชิงพรรณนา ผลการวิจัย ค้นพบกลวิธีและเทคนิคการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย 9 เทคนิค วิธี ได้แก่ 1. สัมมาสติ 2. ทำหน้าที่กัลยาณมิตร 3. ฟังอย่างลึกซึ้ง 4. วิเคราะห์ปัญหา

¹ พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{2,3} ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

5. ความคิดเชิงบวก 6. คิดอย่างแยบคาย 7. หาความต้องการแท้จริง 8. เสนอทางเลือก และ 9. สร้างความสัมพันธ์ใหม่ ทุกขั้นตอนมีความสำคัญมากต่อผู้ประนีประนอมเองและคู่พิพาท ซึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการหาแนวทางยุติความขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจและสร้างสัมพันธภาพที่ดีร่วมกัน

การแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งมีความละเอียดอ่อนและลึกซึ้งในหลายแง่มุมและวิธีการ งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาและนำเสนอรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งของผู้วิจัย หากนำรูปแบบดังกล่าวนี้ไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับองค์กรหรือหน่วยงาน กลุ่มเป้าหมาย จะเป็นรูปแบบที่สามารถนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และประยุกต์ใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้จริง

คำสำคัญ: นวัตกรรม, การไกล่เกลี่ย, ผู้ประนีประนอม, พุทธจิตวิทยา

Abstract

A study of an Innovation in Mediation of the Conciliator in Court of Justice in Regarding to Buddhist Psychology aims to reveal and analyze the type of conflict mediation and its point of view using Buddhist and Psychological principles. The study uses Qualitative research (Field research) by doing In-depth interview. Key informants for this study consist of 17 Buddhist and Psychologist mediator specialists in Court of Justice. The research period takes 12 months from January – December 2020 at Court of Justice 1. The researcher is using QDAT Knowledge: 6'C to analyze raw data together with the information conducted from theories to describe conciliation techniques which are used by the mediator. There are 9 methods of Buddhist-based-conflict mediations which are 1. Mindfulness 2. Empathic Companion 3. Deep Listening 4. Instance Analysis 5. Appropriate Thinking 6. Appropriate Thinking 7. Interest Finding 8) Option Creating 9. New Relationship. All the above methods are most important for the mediators and the dispute parties which need to coordinate to achieve conflict resolution, and get better understanding toward the specific problem.

A resolution for conflict mediation is absolutely delicate in many areas. This research reveals a study of mediation techniques collected by the researcher. The knowledge discussed in this paper can be useful for those who is working for mediation resolution productively and professionally.

Keyword: Innovation, Mediation, Conciliator, Buddhist Psychology

บทนำ

นักขัดแย้งวิทยา (Conflict Theorists) ที่จัดอยู่ในกลุ่มของนักสังคมวิทยา (Social Theorists) มองว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม”(Social Animals) ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม ซึ่งการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยด้านอื่น ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเอง คำถามมีว่าความอยากหรือความต้องการได้เข้าไปสัมพันธ์กับความขัดแย้งอย่างไร เพราะการที่มนุษย์และสังคมไม่เข้าใจธรรมชาติของความอยากหรือความต้องการอย่างแท้จริงใช้หรือไม่ จึงทำให้ติดกับดักของความขัดแย้ง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2556) ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า โดยธรรมชาติเหตุกับผลย่อมมีความสัมพันธ์กันเสมอ แต่เหตุกับผลที่ว่านั้นย่อมไม่ใช่เหตุเดียวหรือผลเดียว เหตุอย่างหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลมากมายหลายอย่าง ขณะที่ผลอย่างหนึ่งก็เกิดมาจากเหตุปัจจัยหลายอย่างเช่นกัน คำว่า “กรรม” หรือการกระทำ ซึ่งเป็นเจตนา หรือเจตจำนงของมนุษย์นั้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรม (เหตุปัจจัย) เท่านั้น ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปรากฏเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งและวิธีการจัดการความขัดแย้งในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งเรื่องชนชั้น ความขัดแย้งในฐานะเครื่องมือนัดเกลากฎสังคม หรือแม้แต่ความขัดแย้งในเชิงผลประโยชน์หรือสิทธิอำนาจ ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงใช้วิธีการจัดการและบริหารความขัดแย้งในรูปแบบที่แตกต่างกัน จึงนับว่ามีความน่าสนใจในการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดรูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก (พระมหาศีวะเสน ญาณเมธี, 2561)

ความขัดแย้งความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ดำรงอยู่ทั่วไปเป็นเรื่องธรรมดา และฝังรากลึกอยู่ในสังคมตราบใดที่มนุษย์เราจะต้องมีความสัมพันธ์อยู่ร่วมกันเป็น

สังคม (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, 2539, น.36) ประเด็นปัญหาความขัดแย้งอาจจะเกิดได้ตั้งแต่ระดับบุคคล องค์กร หรือสังคม จนถึงระดับประเทศได้ ซึ่งการจัดการกับปัญหาความขัดแย้งบางครั้งอาจจะจบลงได้โดยง่าย ถ้าคู่กรณีสามารถที่จะตกลงกันเองได้ แต่ถ้าคู่กรณีต่างฝ่ายต่างไม่ยอมกัน การจัดการความขัดแย้งก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยคนกลางหรือบุคคลที่สามซึ่งเรียกวิธีนี้ว่า การเจรจาไกล่เกลี่ย (ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, 2550)

ปัจจุบันจำนวนคดีที่มีการนำขึ้นสู่การพิจารณาในศาลยุติธรรมมากกว่าหนึ่งล้านเก้าแสนคดีต่อปีจากทั่วประเทศ ถือได้ว่าปริมาณคดีมากมายเมื่อเทียบกับจำนวนศาลและจำนวนผู้พิพากษาในระบบศาลยุติธรรม และแต่ละปีมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น (ศาลยุติธรรม, 2562) จำนวนคดีที่เพิ่มมากขึ้นนั้นเกิดมาจากความขัดแย้งทั้งภายในตนเองและความขัดแย้งภายนอกตนเอง หลายสาเหตุ เช่น ความต้องการที่มีอยู่ในตัวบุคคลมากขึ้น ทั้งความต้องการในเชิงผลประโยชน์ ความต้องการการอยู่รอด และความต้องการเชิงอัตลักษณ์ (เบอร์นาร์ด, 25533) ประชาชนมีความรู้ด้านการใช้สิทธิของตนเพิ่มมากขึ้นและเป็นการใช้สิทธิเกินส่วนของตนเองและกระทบสิทธิของผู้อื่น อีกทั้งปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องในสังคม ปัญหาความขัดแย้งและจำนวนคดีความฟ้องร้องที่มีจำนวนมากขึ้นทำให้ประเทศภูมิภาคตะวันตกได้พัฒนาแนวคิดหลักการและกระบวนการระงับข้อพิพาทหลากหลายรูปแบบมาใช้เป็นทางเลือกของกระบวนการยุติธรรมนอกจากการพิจารณาคดีในศาลเพียงอย่างเดียว ได้แก่ การเจรจา (Negotiation) การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) การไต่สวน (Inquiry) การสร้างความสมานฉันท์โดยการไกล่เกลี่ย (Reconciliation) ซึ่งนานาประเทศได้นำกระบวนการระงับข้อพิพาทดังกล่าวมาเป็นกระบวนการแก้ไขความขัดแย้งทางเลือก (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) รวมถึงประเทศไทยก็ได้นำแนวคิดเรื่องการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการแก้ปัญหาการระงับข้อพิพาทด้วยเช่นกัน

แนวคิดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ในประเทศไทยริเริ่มขึ้นตามระเบียบ คณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ.2544 (พิเชษฐ์ คงศิลา และคณะ, 2563) ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมเล็งเห็นถึงประโยชน์ และความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่เสริมสร้างประสิทธิผลในการดำเนินคดีทางศาลอำนวยความสะดวกแก่คู่ขัดแย้ง และเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยความ

สมักรใจของตัวคู่ขัดแย้ง ร่วมมือกันตกลงผลแห่งคดีอันอาจเป็นประโยชน์แก่ ทุกฝ่าย ได้ทั้ง ความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด โดยมีคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการประนีประนอมข้อพิพาท อีกทั้งยังเป็นการลดภาระหน้าที่ของศาลยุติธรรม ทำให้ดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดย รวดเร็ว ทั้งนี้ คนกลางที่เข้ามีส่วนร่วมในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เรียกว่า “ผู้ ประนีประนอม” ซึ่งในปัจจุบันผู้ประนีประนอมได้มีการจัดการอบรมโดยผู้มีความรู้ ความ เชี่ยวชาญ เพื่อให้กระบวนการไกล่เกลี่ยมีประสิทธิภาพและเป็นการลดข้อพิพาท ลดคดีที่ ถูกนำขึ้นสู่ศาล แต่ก็มีอุปสรรคเพราะการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอมในชั้นศาลยุติธรรม นั้น ต้องเกิดขึ้นโดยความยินยอมของคู่กรณี จึงมีจำนวนคดีที่จะเข้าสู่การไกล่เกลี่ยน้อย ประกอบกับต้องใช้ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์เฉพาะตัว เพื่อให้บรรลุผลของการไกล่เกลี่ย อย่างไรก็ดีตามหลักการหรือแนวคิดของการประนีประนอม มักจะมุ่งเน้นที่จะยุติปัญหา ความขัดแย้ง ด้วยการเปลี่ยนภาวะที่มีแต่คนต้องการชนะ โดยการสร้างจุดตรงกันร่วมกัน และหาหนทางที่น่าจะก่อให้เกิดประโยชน์มากกว่า การชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง สองฝ่ายก็จะยอมที่เข้ามายุติปัญหา ชี้ให้เห็นว่าแนวคิดและหลักการดังกล่าวเป็นเพียงแต่บอก เป้าหมาย และสร้างเครื่องมือในการระงับข้อพิพาทเพียงเท่านั้น แต่ไม่ได้มุ่งเน้นการพิจารณา ตัวคู่กรณีเบื้องต้นเพื่อหาแนวทาง การพูดคุยอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญ

ปัจจุบันนี้ศาลยุติธรรมมีนโยบายส่งเสริมให้มีการนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มาใช้ในชั้นศาล และยังได้จัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้นในสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงาน ศาลยุติธรรม เพื่อดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันเป็นทางเลือกอย่างหนึ่งที่น่ามาใช้เพื่อ ระงับข้อพิพาทในศาล และเป็นการช่วยแก้ไข (อัศวศักดิ์ จิตธรรมมา, 2555, น.79) ปัญหา จำนวนคดีที่มีการฟ้องร้องมายังศาลยุติธรรมเป็นจำนวนมาก ซึ่งแต่ละคดีจะต้องใช้ระยะเวลา ในการพิจารณาคดียาวนานหลายปี และต้องเสียค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก อีกทั้งยังได้ เห็นว่า ปัจจุบันศูนย์ไกล่เกลี่ยมีความพร้อมและมีการพัฒนาขึ้นอย่างรวดเร็วรวมทั้งมีผู้ให้ความสนใจ ในการไกล่เกลี่ยเพิ่มขึ้นเพื่อประสงค์จะยุติคดีอย่างรวดเร็ว ลดค่าใช้จ่าย และเป็นธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในด้านการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จึงเป็น มูลเหตุให้ผู้วิจัยมีการศึกษาเพื่อสร้างนวัตกรรมการไกล่เกลี่ยตามแนวพุทธจิตวิทยา โดยนำ หลักคำสอนทางพุทธศาสนา โยนิโสมนสิการ คือ 10 วิธีการใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น และความคิดเชิงบวก (Positive Thinking) การมองโลกมองชีวิตในเชิงบวก ให้เป็น

ประโยชน์กับชีวิตตนเองและผู้อื่น มาบูรณาการกับกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทที่มีอยู่แต่เดิม เป็นการสร้างนวัตกรรมการใกล้เคียงของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา เพื่อนำรูปแบบที่ได้มาปรับใช้ให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อการใกล้เคียงข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์รูปแบบใกล้เคียงความขัดแย้งในปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยา เพื่อการใกล้เคียงตามแนวทาง

พระพุทธศาสนา

3. เพื่อนำเสนอ นวัตกรรมการใกล้เคียงของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “นวัตกรรมการใกล้เคียงของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา” ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบลงภาคสนาม โดยศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา กับการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงความขัดแย้ง หลักจิตวิทยา และการศึกษาขั้นตอนกระบวนการ ลักษณะการใกล้เคียงของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในศาลยุติธรรม นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านจิตวิทยา โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมเนื้อหาทฤษฎีแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงข้อพิพาท เช่น ของสำนักส่งเสริมงานตุลาการ ศูนย์วิทยาการระงับข้อพิพาททางเลือก สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานยุติธรรม โดยศึกษาคู่มือ ลักษณะของคู่พิพาท ตามแนวคิดด้านจิตวิทยา ได้แก่ จิตวิทยาในเชิงบวก (Positive psychology) และศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ โยนิโสมนสิการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ตั้งแต่พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และแนวคำสอนของปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์เชิงเอกสาร ภายใต้แนวคิดพุทธนวัตกรรมการทางสังคม

ขั้นที่ 2 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงเอกสารเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม นักวิชาการด้านศาสนาและนักวิชาการด้านจิตวิทยา โดยร่างแนวคำถามที่ใช้เป็นเครื่องมือในสัมภาษณ์ แล้วตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้มั่นใจว่าแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นสามารถใช้ในการสัมภาษณ์ตามข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ที่ถูกต้องและวัดผลการวิจัยได้จริง

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้วิจัยเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) เป็นการใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีลักษณะเฉพาะเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เลือกมีลักษณะเป็น Information rich Case คือ มีข้อมูลให้ศึกษาในระดับลึกได้มาก และสามารถสะท้อนความจริงได้ดีที่สุด ซึ่งจะมีความหมายต่อจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษา เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เหมาะสมกับจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด ผู้วิจัยจึงได้เจาะจงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ กลุ่มผู้ประนีประนอม ผู้ซึ่งมีประสบการณ์การทำงานไม่ต่ำกว่าห้าปี กลุ่มนักวิชาการใกล้เคียง กลุ่มนักวิชาด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์การทำงานด้านการใกล้เคียง และนักวิชาการด้านจิตวิทยา รวมจำนวนผู้สัมภาษณ์ 17 ท่าน จากนั้นได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการอธิบายความ ตีความ และแปลความตามนัย

ขั้นที่ 4 ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในศาลยุติธรรม นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านจิตวิทยา นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดกลุ่ม ให้ความหมายและสรุปเป็นบทเรียนที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษา นำข้อมูลที่ได้มาทำการอธิบายความ ตีความ และแปลความตามนัย การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา ทั้งหมดโดยใช้เทคนิค QDAT Knowledge : 6'C (นภัทร์ แก้วนาถ, 2555) คือ Concept (มโนทัศน์) Contents (สาระสำคัญ) Classify (จำแนกกลุ่ม/ระบุประเด็นสำคัญ) Category (จัดหมวดหมู่) Conceptualize (การจัดทำรอบความคิดการวิจัย) และ Communication (การแปลความ ตีความข้อมูล) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกับข้อมูลเชิงเอกสารที่วิเคราะห์ไว้เกี่ยวกับหลักการแนวคิดทฤษฎีการใกล้เคียงความขัดแย้ง การวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจึง

หลักการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ทำการวิเคราะห์หาข้อสรุปหรือคำอธิบายเชิงทฤษฎีจากลักษณะหรือบริบทโดยทั่วไป ไปสู่ข้อสรุปเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้น ๆ ในเชิงพรรณนาอย่างมีระบบระเบียบถูกต้องตรงประเด็น และความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ขั้นที่ 5 สรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา โดยนำเสนอแนวคิดกรมการใกล้เคียงของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการใกล้เคียงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างไร

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการใกล้เคียงที่ใช้ในปัจจุบัน เป็นขั้นตอนในเบื้องต้นก่อนจะนำคดีมาสู่การพิจารณาของศาล ซึ่งเน้นไปที่การยุติของข้อขัดแย้งอันเป็นที่พึงพอใจของคู่ความทุกฝ่าย โดยคู่ความแต่ละฝ่ายเป็นผู้พิจารณาผลดีผลเสีย รวมถึงผลกระทบที่จะตามมาของการตัดสินใจข้างต้น โดยบางครั้งไม่จำเป็นต้องอาศัยหลักกฎหมายในการประกอบการตัดสินใจ แต่การตกลงใด ๆ บางครั้งก็นำพาซึ่งความสบายใจ แนวคิดการใกล้เคียงเป็นเพียงข้อปฏิบัติที่กำหนดไว้เป็นแนวทางกว้าง ๆ สำหรับผู้ปฏิบัติ ซึ่งผู้ปฏิบัติต้องใช้แนวคิดดังกล่าวอย่างยืดหยุ่น เพื่อปรับใช้กับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้น ซึ่งย่อมแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ผู้ปฏิบัติควรติดตามผลการใกล้เคียงของตนว่า การใกล้เคียงของตนสำเร็จได้ด้วยดี หรือติดขัดตรงจุดใด เพื่อนำไปใช้ในการใกล้เคียงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันต่อไป

ในระบบของกระบวนการใกล้เคียงต้องอาศัยต้นทุนทางความรู้ ความสามารถของผู้ที่จะทำหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทในระดับค่อนข้างสูง ต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ยอมรับของคู่กรณี บางครั้งผู้ประนีประนอมไม่สามารถใกล้เคียงได้สำเร็จ ต่อเมื่อส่งเรื่องไปสู่ชั้นกระบวนการสืบพยาน พิจารณาคดี ท่านผู้พิพากษาจะสามารถใกล้เคียงให้ข้อพิพาทยุติลงได้ แสดงถึงต้นทุนทางความรู้ ความสามารถของบุคคลที่จะทำหน้าที่ใกล้เคียงนั้นมีไม่เท่ากัน แนวคิดคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบด้วย

- 1) เป็นผู้มีอุดมการณ์ เป็นกัลยาณมิตร ช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน
- 2) เป็นผู้ฟังอย่างตั้งใจ ใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น วิเคราะห์ แยกแยะปัญหาและสืบสาวเหตุปัจจัย มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติทั้งสี่

3) เป็นผู้ที่มีจิตวิทยา สติปัญญา มีเทคนิควิธีในการบริหารจัดการคู่พิพาท โดยผันไปตามบริบทสิ่งแวดล้อม มีความคิดเชิงบวก การมองโลกมองชีวิตในเชิงบวกให้เป็นประโยชน์กับชีวิตตนเองและผู้อื่น และ

4) เป็นผู้มีความฉลาดทางอารมณ์ ในด้านการตระหนักรู้ตนเอง และการตระหนักรู้เชิงสังคม ทั้งนี้ คุณลักษณะดังกล่าวสอดคล้องตามหลักพุทธจิตวิทยา

2. หลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยาเพื่อการไกล่เกลี่ยเป็นอย่างไร ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดการนำหลักพุทธธรรมและหลักจิตวิทยามายุทธนาการเพื่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา มีความสอดคล้องและสอดคล้องกับแนวคิดการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ดังที่กล่าวไว้แล้วนั้น นโยบายอันเป็นพันธกิจของศาล คือ “การสนับสนุนการอำนวยความยุติธรรมด้วยความ สะดวก รวดเร็ว และการให้บริการประชาชนที่มีคุณภาพสูงสุด” ทำให้คู่ความได้รับความ สะดวก รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และรักษาสัมพันธภาพไว้ได้อย่างถาวร ทำให้คู่ความ เข้าถึงความยุติธรรมได้อย่างแท้จริง เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ ช่วยเหลือ สนับสนุน อำนวยความ สะดวก ให้คู่พิพาทสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกัน เป็นผู้จักฟังอย่างตั้งใจ ความเป็นกลาง ปราศจากอคติทั้งปวง เป็นผู้ที่มีจิตวิทยา สติปัญญา มี เทคนิควิธีในการบริหารจัดการคู่พิพาท โดยผันไปตามบริบทสิ่งแวดล้อม และเป็นผู้มีความฉลาด ทางอารมณ์ ในด้านการตระหนักรู้ ตนเอง และการตระหนักรู้เชิงสังคม

แนวคิดคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมในทางพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย เป็นผู้ฟังที่ดี มีศิลปะในการพูด ใฝ่ศึกษาพัฒนาตนเอง จดจำแม่นยำ ทำความเห็นได้ถูกต้อง อธิบายชัดเจน ฉลาดในสถานการณ์ และ ประสานสัมพันธ์สามัคคี คุณลักษณะเด่นเหล่านี้ ประกอบด้วยหลักธรรม ที่เกื้อหนุน โยนิโสมนสิการ คือ 10 วิธีการใช้ความคิดถูกวิธี ความรู้ จักคิด คิดเป็น และหลักความคิดเชิงบวก การมองโลกมองชีวิตในเชิงบวกให้เป็นประโยชน์ กับชีวิตตนเองและผู้อื่น ซึ่งครอบคลุมแนวคิดคุณลักษณะของนักสันติวิธีต่าง ๆ รวมทั้งในแง่ของกฎหมายด้วย

คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมเชิงพุทธจิตวิทยายุทธนาการ ประกอบด้วย คุณลักษณะทางด้าน กายภาพ เป็นผู้ที่มีสติเป็นเครื่องกำกับตนและมีคุณสมบัติตามที่กฎหมาย กำหนด คุณลักษณะทางพฤติกรรม เป็นผู้ที่ดีารงตนอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม

คุณลักษณะทางจิตใจ เป็นผู้มีความ เมตตากรุณาปราศจากอคติทั้ง 4 มีจิตใจเป็นสุข และคุณลักษณะทางปัญญา เป็นผู้รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ทั้งหมดนี้มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องเชื่อมโยง เป็นคุณลักษณะของผู้ประณีประนอมเชิงพุทธ จิตวิทยาบูรณาการ เป็นสะพานพร้อมที่จะทอดสายสัมพันธ์และเชื่อมประสานสังคมให้สามัคคี และอยู่ร่วม กันได้อย่างมีความสุข

3. เพราะเหตุใดจึงต้องมีรูปแบบนวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประณีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา ผลวิจัยพบว่า นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประณีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมปัจจุบันและในอนาคต เพราะรูปแบบของความขัดแย้งก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามพฤติกรรมของมนุษย์และการอยู่ร่วมกัน สิทธิมนุษยชน สังคม เศรษฐกิจ การเมือง และสภาพแวดล้อม ยังคงเป็นปัจจัยหลัก ๆ ในการก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง และทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามบริบทของสังคม จำเป็นที่เราจะต้องมีวิธีการหรือกระบวนการที่จะเข้ามาระงับยับยั้ง ควบคุมมิให้ความขัดแย้งนั้นขยายวงออกไปจนเป็นผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง

กระบวนการไกล่เกลี่ยของศาลยุติธรรมที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เป็นกระบวนการและขั้นตอนที่นำมาจากต่างประเทศ การดำเนินการไกล่เกลี่ยอาจจะให้ความสำคัญกับรูปแบบ ขั้นตอนและประเด็นปัญหามากจนดูเหมือนไม่ใส่ใจกับความรู้สึกของคู่ความ แต่ในความจริงแล้วขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของผู้ประณีประนอมนอกจากจะต้องอธิบายข้อเท็จจริง ข้อกฎหมายและทางได้เสียให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายได้เข้าใจแล้ว ยังต้องมีจิตวิทยาในการเจรจาโน้มน้าวคู่กรณี รวมถึงนำหลักการในพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยวาง การให้อภัยซึ่งกันและกัน และการยึดทางสายกลางมาเป็นหลักในการไกล่เกลี่ย เพื่อให้สามารถขจัดความขัดแย้งและทำให้คู่กรณีตกลงกันได้อยู่แล้ว ทั้งนี้ ไม่ว่าจะโดยรู้ตัวหรือโดยตั้งใจหรือไม่ก็ตาม ในอนาคตหากมีการนำเอาหลักการทางพุทธศาสนาและหลักจิตวิทยามารับรู้มาบูรณาการร่วมกันกับกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างชัดเจนแล้ว ก็น่าจะทำให้ผู้ประณีประนอมมีความเข้าใจในหลักการไกล่เกลี่ยตามแนวพุทธจิตวิทยาอย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น สามารถนำมาปรับใช้กับการปฏิบัติงานและยังก่อให้เกิดประโยชน์กับทุกฝ่าย

การจัดการปัญหาความขัดแย้ง สิ่งที่จะเป็นเป้าหมายสูงสุด ก็คือการกลับมาคืนดีกัน ใหม่ เพื่อสันติภาพของสังคมที่ยั่งยืน กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การให้อภัยทานซึ่งกันและกัน ซึ่งการอภัยทานนั้นถือได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการที่จะรักษาความสัมพันธ์อันดีต่อ

กันไว้ และเป็นสิ่งที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ได้ถูกทำลายลงไป ให้กลับมามีความสัมพันธ์อันดีต่อกันใหม่ ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงอาจจะดูเหมือนว่า กระทำได้ยากเพราะด้วยขีดจำกัดของเวลาในการที่จะทำให้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายเข้าถึงการให้อภัยซึ่งกันและกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในขั้นตอนนี้ก็ยังคงถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดอีกบทบาทหนึ่ง ของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในกระบวนการของการเจรจาไกล่เกลี่ย ตามแนวพุทธจิตวิทยา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบนวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นกระบวนการในการจัดการกับความขัดแย้งที่มีเป้าหมายสูงสุดคือ เพื่อต้องการให้คนยุติความขัดแย้ง กลับมาคืนดีกัน ประองตองกัน และอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ที่กล่าวว่า “เป้าหมายสุดท้ายของพระพุทธศาสนา คือ เข้าถึงความจริงสูงสุด เป็นมนุษย์ที่มีความสมบูรณ์ เป็นพุทธศาสนิกชนเป้าหมายอยู่ที่ไหน ถ้าไม่ได้อยู่ที่นิพพาน ทุกอย่างเพื่อเราจะต้องอยู่ด้วยกันได้อย่างมีความสุข เราจึงใช้โอกาสในการพบกันพากันไปพันทุกข์ อย่าพบกันพากันไปพบทุกข์ ผู้ประนีประนอมจึงมีหน้าที่ในการใช้การพบกันเพื่อพากันไปพันทุกข์ นั่นคือ การสร้างความสัมพันธ์ใหม่”

สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล

นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา เป็นหนึ่งในพุทธสันติวิธีที่สามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบสำหรับจัดการความขัดแย้ง ซึ่งไม่เพียงแต่สามารถใช้เป็นรูปแบบการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งเท่านั้น ยังเป็นการสร้างสัมพันธ์ภาพขึ้นใหม่ ด้วยหลักการให้อภัย ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดในการจัดการการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นผู้วิจัยสามารถอธิบายถึงข้อค้นพบใหม่ กล่าวโดยสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบมีส่วนร่วม วิธีการที่สำคัญที่สามารถใช้แก้ไขความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสมก็คือ กระบวน (Consensus-Building Conflict Management) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้ง ร่วมกันหาทางออกซึ่งเป็นที่ยอมรับกับทุกฝ่ายสำหรับปัญหานั้น โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลดข้อพิพาทในระดับพื้นที่ และสามารถแบ่งการดำเนินการกระบวนยุติธรรมทางเลือกออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่

1.1 **ขั้นตอนกระบวนการก่อนการพิจารณาคดี** มุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างและพัฒนาให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขระงับข้อพิพาท ในชุมชน ก่อนที่จะเป็นคดีความเข้าสู่ศาลและยุติคดีที่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล เป็นขั้นตอนของการประเมินสถานการณ์และลักษณะของความขัดแย้งว่า มีความเหมาะสมหรือไม่ที่จะใช้กระบวนการในการนำบุคคลที่เป็นกลางที่จะทำหน้าที่ช่วยเหลือการสนทนาเจรจา

1.2 **ขั้นตอนกระบวนการระหว่างพิจารณาคดี** กระบวนการยุติธรรมทางเลือกในการนำระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation System) มาใช้ควบคู่กับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล โดยจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และมีผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางช่วยเหลือคู่พิพาทในการพยายามเจรจาต่อรอง เพื่อให้บรรลุข้อตกลงร่วมกัน หากสามารถตกลงร่วมกันได้ก็สามารถทำสัญญาประนีประนอม หรือส่งสำนวนคืนศาลพิพากษาเพื่อให้ถอนฟ้อง

1.3 **ขั้นตอนกระบวนการหลังการพิพากษาคดี** เป็นขั้นตอนในการเจรจาแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้ง ซึ่งเริ่มจากการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน การกำหนดขอบเขตของประเด็นปัญหาที่จะเจรจา การสนทนาเจรจา การค้นหาทางเลือกของการแก้ไขปัญหิต่าง ๆ ที่เป็นไปได้ และการประเมินทางเลือกต่าง ๆ เหล่านั้น การเจรจาข้อตกลงที่เป็นที่ยอมรับได้ และการสร้างการยอมรับของบุคคลที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ การปฏิบัติตามข้อตกลงซึ่งหมายถึงกระบวนการทำให้ข้อตกลงนั้นสามารถบังคับได้ในแบบพิธีการนำไปปฏิบัติ และการติดตามผลการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ซึ่งสอดคล้องกับ พิศาส วิบูลย์วัฒนกิจ (2559) กล่าวว่า รัฐมีนโยบายที่จะดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางเลือกในทุกช่วงเวลา ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการยุติธรรมก่อนฟ้อง ระหว่างพิจารณาคดีหรือหลังการพิพากษาคดี เพื่อลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ให้กับประชาชน

2. **หลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามแนวพุทธ มีหลักการที่สำคัญกับ “คน” หรือมิติทางด้านอารมณ์** แม้ว่าประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องจะเป็นจุดเริ่มต้นของความขัดแย้ง แต่เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นแล้ว อุปสรรคที่ทำให้ความขัดแย้งแก้ได้ยาก ก็คืออารมณ์ของคู่ขัดแย้ง สอดคล้องกับ ชลากร เทียนส่องใจ (2553) สรุปความได้ว่า รากเหง้าที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งสามารถอธิบายในมุมมองของอภุศลกรรม คือ อภุศลมูล โลภะ โทสะ และโมหะ ซึ่งบ่อยครั้งกลับมีความสำคัญยิ่งกว่าประเด็นปัญหา และมักทำให้คู่ขัดแย้งยากที่จะทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหาได้ตรงตามความจริงหรือคำนึงถึงความถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองฝ่ายถูกอารมณ์เข้ามาบดบัง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่

ผู้ใกล้ชิดจะต้องเริ่มต้นด้วยการให้ความสำคัญกับอารมณ์ความรู้สึกของคู่กรณี ต่อเมื่ออารมณ์ความรู้สึกของคู่ขัดแย้งเริ่มคลี่คลายแล้ว การเจรจาเพื่อพิจารณาประเด็นปัญหาหรือข้อเรียกร้องจึงจะเกิดขึ้นได้ สอดคล้องกับ วรรณญา กล้าผิต (2560) พบว่า การเลือกใช้วิธีการจัดการความขัดแย้งที่เหมาะสมถูกต้องตามสถานการณ์ก็จะนำไปสู่ความสำเร็จ และการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญในเรื่องจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึก คือ ให้แยกคนกับปัญหาออกจากกัน คนคือคน ปัญหาคือปัญหา แล้วให้แยกปัญหาออกจากอารมณ์ แล้วสุดท้ายให้แยกอารมณ์ออกจากวิธีการแก้ปัญหา (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2538) หลักการดังกล่าวนี้เป็นท่าทีของพุทธศาสนา ซึ่งต่างจากแนวคิดทางตะวันตก วิธีการของทางตะวันตกก็เข้ามาก็จะหาความต้องการเช่นกัน แต่แนวทางพุทธศาสนาเรามีการพิจารณาหรือแยกปัญหาได้ละเอียดลึกซึ้งกว่า จึงขอเรียกแนวทางใกล้เคียงของพุทธว่า กระบวนวิธี 3 แยก คือ

2.1 แยกอารมณ์ออกจากคน ต้องแยกอารมณ์ออกไปบริหารจัดการ (Emotion Management) เพื่อให้เกิดความผ่อนคลาย สงบและเยือกเย็น หลังจากนั้น จึงนำเข้าสู่กระบวนการของการเจรจาพูดคุยเพื่อหาทางเลือกที่ดีที่สุดต่อไป

2.2 แยกคนออกจากปัญหา คนกับปัญหาไม่ใช่สิ่งเดียว คนจำนวนมากมักจะมองว่า "คนคือตัวปัญหา" จึงพยายามจัดการกับคนที่สร้างปัญหา แต่ถ้าเราแยกคนออกไป โดยไม่ได้สนใจว่าคนนั้นเป็นใคร หน้าตาเป็นอย่างไร เราจะมองเห็นหน้าตาของปัญหาได้ชัดเจนมากขึ้น

2.3 แยกปัญหาออกจากการแก้ไข สำหรับกระบวนการสุดท้ายที่เป็นอุปสรรคของคู่กรณีที่กำลังเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความความขัดแย้ง ก็คือ "ค้นพบปัญหาแล้ว" แต่กลับไปติดอยู่กับสภาพปัญหา จมปลักและย่ำคิดย่ำทำอยู่กับปัญหา ปัญหากลายเป็นกำแพงกั้นมิให้คู่กรณีเดินทางไปสู่การแสวงหาหนทาง หรือเครื่องมือสำหรับการแก้ไข จึงทำให้คู่กรณีสูญเสียโอกาสในการที่จะร่วมมือกันในการแสวงหาทางเลือกที่ดีที่สุดในการแก้ไขสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา

3. กระบวนการทางปัญญา ในการใกล้เคียงฯ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาขั้นตอนกระบวนการใกล้เคียงข้อพิพาทแบบมีส่วนร่วม และหลักการใกล้เคียงข้อพิพาทตามแนวพุทธ ซึ่งเมื่อได้ศึกษาเรียนรู้ คิดและลงมือปฏิบัติแล้วจะเกิดปัญหาที่จะสามารถนำมาบูรณาการใช้เป็นพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมให้ยุติลง สร้างสันติสุข สันติภาพขึ้นมาทดแทน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สอดคล้องกับพระมหาศีวะเสน ญาณเมธี (2561) พบว่า หลักธรรมที่สนับสนุนการบริหาร

จัดการความขัดแย้งในพุทธศาสนาเท่าที่สืบค้นได้จากพระไตรปิฎก สามารถนำมาบูรณาการใช้เป็นวิธีการแก้ไขปัญหความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้อยู่ดีมีสุข สร้างสันติสุข สันติภาพขึ้นมาทดแทน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปแนวคิดวิธีการแก้ไขปัญหโดยใช้หลักธรรมมาบูรณาการให้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่ จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

3.1 **ขั้นแนะนำตนและเริ่มต้นกระบวนการ** ทุกฝ่ายต้องมีสัมมาสติและทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย เพื่อให้เกิดความไว้วางใจในการเป็นคนกลาง ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยฯ ฟังข้อเท็จจริงจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายอย่างตั้งใจและยุติธรรม

3.2 **ขั้นคิดวิเคราะห์สาเหตุแห่งปัญหา** การวิเคราะห์ปัญหาที่ได้จากการรับฟังข้อมูลอย่างตั้งใจ มีความคิดเชิงบวก มองโลกในแง่ดี การคิดอย่างแยบคาย

3.3 **ขั้นเสนอทางเลือกและสร้างความสัมพันธ์** เพื่อหาความต้องการที่แท้จริงของแต่ละฝ่าย การเสนอทางเลือกที่เหมาะสมให้แก่คู่พิพาทกรณีต่างฝ่ายไม่ยอมรับข้อเสนอของกันและกัน และต้องขจัดความบาดหมาง สร้างความสัมพันธ์ใหม่ให้กับคู่พิพาท ทั้ง 9 เทคนิควิธีมีความสำคัญมากต่อผู้ประนีประนอมเองและคู่พิพาท ซึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการหาแนวทางยุติความขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจและสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีร่วมกัน

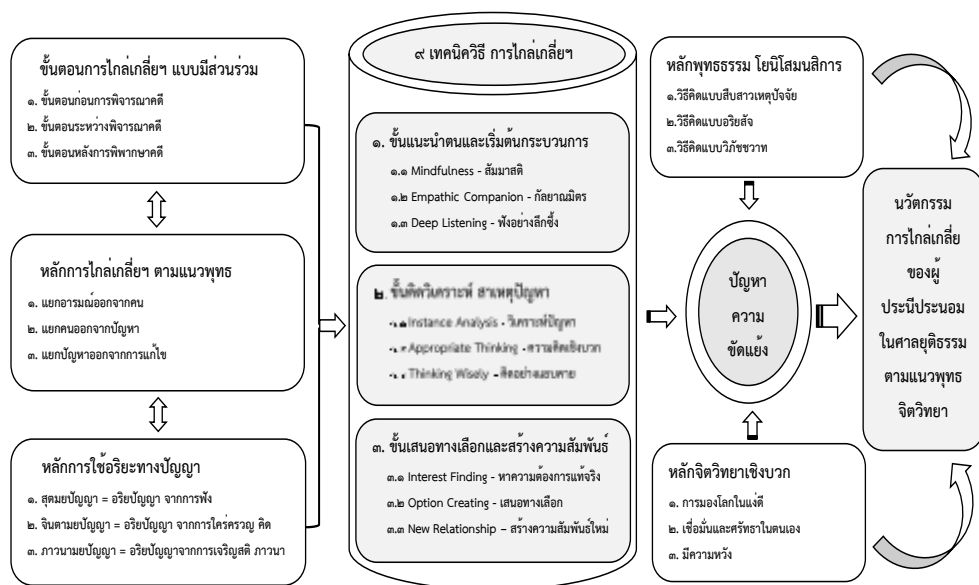
4. **การไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา**
จากข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบมีส่วนร่วม และหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามแนวพุทธ และกระบวนการทางปัญญาในการไกล่เกลี่ยฯ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอย่างลึกซึ้งและลงมือปฏิบัติแล้ว สามารถสร้างเป็นกลวิธีและเทคนิคการไกล่เกลี่ยฯ 9 เทคนิควิธี ผู้วิจัยจะใช้คำขึ้นต้นภาษาอังกฤษของคำว่า “MEDIATION” เพื่อเป็นหลักและง่ายในการจดจำ เปรียบเสมือนบันได 9 ขั้นสู่ความสำเร็จในการแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งทั้ง 9 เทคนิควิธีเมื่อได้ศึกษาเรียนรู้ คิดและลงมือปฏิบัติแล้ว จะเกิดปัญญาที่จะสามารถนำมาบูรณาการใช้เป็นพุทธวิธีในการแก้ไขปัญหความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ให้อยู่ดีมีสุข สร้างสันติสุข สันติภาพขึ้นมาทดแทน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขประกอบไปด้วย 1) สัมมาสติ - Mindfulness 2) ทำหน้าที่กัลยาณมิตร - Empathic Companion 3) ฟังอย่างลึกซึ้ง - Deep Listening 4) วิเคราะห์ปัญหา - Instance Analysis

- 5) ความคิดเชิงบวก - Appropriate Thinking 6) คิดอย่างแยบคาย - Thinking Wisely
7) หาความต้องการแท้จริง - Interest Finding 8) เสนอทางเลือก - Option Creating
และ 9) สร้างความสัมพันธ์ใหม่ - New Relationship

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยได้องค์ความรู้ ได้รูปแบบการไกล่เกลี่ยตามแนวพุทธจิตวิทยา 9 มิติ สามารถสรุปได้ ดังแผนภาพที่ 1

รูปแบบ : การไกล่เกลี่ยแนวพุทธจิตวิทยา : ๓(๘) มิติ

แผนภาพที่ 1 แสดงกลวิธีและเทคนิคการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมตามแนวพุทธจิตวิทยา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1. ระดับนโยบาย กลวิธีและเทคนิคการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา ประกอบไปด้วย 9 ขั้นตอนซึ่งเปรียบเสมือนบันได 9 ขั้น

ขจัดความขัดแย้ง ทุกขั้นตอนมีความสำคัญมากต่อผู้ประนีประนอมเองและคู่พิพาท ซึ่งจะต้องมีบทบาทหน้าที่ร่วมมือกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการหาแนวทางยุติความขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจและสร้างสัมพันธภาพที่ดีร่วมกัน ควรนำรูปแบบดังกล่าวนี้ไปสู่กระบวนการการขจัดความขัดแย้งแบบการมีส่วนร่วมในภาคประชาชน

2. ระดับบริหาร จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา” สามารถนำรูปแบบดังกล่าวนี้มาใช้ในกระบวนการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรมได้ดี โดยเป็นการเข้าถึงและจำแนกสถานะอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่มีความแตกต่างกันออกไปทั้งพฤติกรรม วิธีการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ ทักษะ และอารมณ์ เป็นต้น ควรกำหนดเป็นหลักสูตรให้ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ได้รับการฝึกอบรมก่อนเข้าปฏิบัติหน้าที่

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง “นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา” นี้ ผู้วิจัยออกแบบงานวิจัย เป็นรูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบบลงภาคสนาม โดยศึกษาคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากับการศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยความขัดแย้ง กับการศึกษาขั้นตอน กระบวนการ ลักษณะการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม และหลักจิตวิทยา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในศาลยุติธรรม นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และนักวิชาการด้านจิตวิทยา แต่เนื่องจากการวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมีความละเอียดและลึกซึ้ง ซึ่งยังมีอีกหลายแง่มุมประกอบกับงานวิจัยนี้เป็นการเสนอรูปแบบของผู้วิจัย ยังขาดการศึกษาวิจัยเชิงทดลองและยังไม่ได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยจริง ผู้วิจัยจึงขอเสนอประเด็นปัญหาเอาไว้ เพื่อให้ผู้ใดศึกษาได้ทำการค้นคว้าวิจัยในโอกาสต่อไป ดังนี้

1) นำรูปแบบ “นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา” นี้ ไปสู่การวิจัยเชิงทดลองในภาคสนาม เพื่อที่จะสรุปว่า เป็นรูปแบบที่สามารถนำมาจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “นวัตกรรมการไกล่เกลี่ยของผู้ประนีประนอมในศาลยุติธรรม ตามแนวพุทธจิตวิทยา” ให้กับองค์กรหรือหน่วยงาน กลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนมีการประเมินผลก่อนและหลังการอบรม

รายการอ้างอิง

- ชลากร เทียนส่องใจ. (2539). *การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ : หลักการและเครื่องมือสำหรับจัดการความขัดแย้ง* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, (2539). *สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: เรือนแก้วการพิมพ์.
- นภัทร์ แก้วนาค, (2555). *เอกสาร ประกอบการสอน เรื่อง เทคนิคการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data Analysis Technic) (QDAT Knowledge). หลักสตรดุษฎีบัณฑิต. มศว. ประสานมิตร.*
- เบอร์นาร์ต เมเยอร์, (2553). *พลวัตการจัดการความขัดแย้ง* (บรรพต ตันธีรวงศ์, ผู้แปล). กรุงเทพมหานคร: คปไฟ.
- ปรัชญา อยู่ประเสริฐ, (2550). *ขั้นตอนกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท, ในรวมบทความเทคนิคจิตวิทยาและการสื่อสารสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พระมหาศีวเสน ญาณเมธี. (2561). *รูปแบบการบริหารจัดการความขัดแย้งในพระพุทธศาสนา วิเคราะห์จากพระไตรปิฎก (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิตบริหารการศึกษบัณฑิตวิทยาลัย). มหาวิทยาลัยสยาม. กรุงเทพฯ.*
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). *พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.
- พิเชษฐ์ คงศิลา และคณะ. (2562). *บทบาทสำนักพระบิขัฏข้อพิพาทกับการพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม*. สืบค้น 26 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://elib.coj.go.th/Article/J5>

- พีรภาส วิบูลย์วัฒนกิจ. (2559). รูปแบบการใช้หลักจริต 6 เพื่อการไกล่เกลี่ยของผู้
ประนีประนอมในศาลยุติธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- ศาลยุติธรรม. (2562). รายงานสถิติคดีของศาลทั่วราชอาณาจักร. สืบค้น 26 พฤศจิกายน
2562, จาก <https://www.coj.go.th/th/page/item/index/id/2>
- อัศวศักดิ์ จิตธรรมมา, (2555). การพัฒนาระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม.
กรุงเทพมหานคร : สำนักส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานยุติธรรม.